



Shahid Bahonar
University of Kerman

Journal of Iranian Studies

Print ISSN: 1735-0700 Online ISSN: 2980-8766



Journal of Iranian Studies

Comparative Study of Heroic Indicators in the Seven Khans of Esfandiyar and the Epic of Beowulf with Emphasis on the Theme of "Battle with the Dragon"

Zahra Lashgari¹ | Behnaz Payamani^{2✉} | Maryam Zamani³

1. Ph.D. Student Department of Persian Language and Literature, Payame Noor University, Tehran, Iran, zahralashgari18@gmail.com
2. Corresponding author, Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Payame Noor University, Tehran, Iran, payamani@pnu.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Payame Noor University, Tehran, Iran, Maryam.zamani@pnu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 2024 August 16
Received in revised form 2024
September 16
Accepted 2025 February 15
Published online 2025 June 22

Keywords:
Epic
Heroic Indicators,
Battle with the dragon ,
Esfandiyar,
Beowulf

ABSTRACT

Purpose: The battle with a dragon is an element among the features of heroism that highlights the distinction between a hero and an ordinary person. In most cases, the hero succeeds in defeating these creatures. The dragon, as a mythical being, has been described in various ways in Iran and other cultures, with its characteristics differing based on the history and culture of each civilization. The epic of Beowulf and the Seven Khans of Esfandiyar are epics in which the battle with a dragon is described as a significant event; in the Seven Khans of Esfandiyar, where the dragon appears in the third, s Khan, it is killed by Esfandiyar's intelligence and skill, whereas in the epic of Beowulf, in addition to Beowulf killing the dragon, this battle is also the cause of Beowulf's death; it should be noted that in both epics, the dragon is depicted as a malevolent force and an anti-hero. The aim of this research is to examine the motif of the battle with the dragon in the two epic narratives of Shahnameh and Beowulf, to identify the similarities and differences present in both works.

Method/research: This research was conducted using a library-based method. In this research, the authors aim to examine the battle with the dragon as one of the most prominent heroic indicators in a comparative approach with the epic Beowulf.

Findings/conclusion: In this study, the physical appearance of the dragon, the weapon used to battle the dragon, and the reasons for the hero's fight with the dragon have been analyzed and examined, concluding that the theme of war and battle in heroic texts is one of the core themes of an epic narrative, and the motif of battling a dragon is an essential and recurring feature for a hero in most epics around the world, with the theme of both epics revolving around the conflict of good versus evil and ultimately the triumph of good over evil and the malevolent.

Cite this article: Lashgari.Zahra,Payamani.Behnaz,Zamani.Maryam . (2025). Comparative Study of Heroic Features in the Seven Khans of Esfandiyar and the Epic of Beowulf with Emphasis on the Theme of "Battle with the Dragon". . Journal of Iranian Studies, 24 (47), 413-436. <http://doi.org/10.22103/jis.2025.23894.2639>



© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: <http://doi.org/10.22103/jis.2025.23894.2639>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The Seven khan of Esfandiar, as one of the epic tales in the Shahnameh, describes events that are illustrated with the highest heroic qualities. In fact, it should be said that moments of revelation and insight within a heroic narrative are guided by the creative thought and self-reflection of the narrator, portraying heroic acts akin to creative endeavours. The warrior's combat demonstrates a pathway to rediscovering wholeness and transcendence; a salvation that can involve remedying past mistakes, healing emotional wounds, or overcoming personal shortcomings. The hero faces obstacles that exhibit various stages of heroism, such as crossing thresholds, confronting dragons, or acquiring magical items, and fighting with unique tools, which are recognized as distinctive markers of a hero. Thus, the indicators of heroism can be divided into eight categories: 1- invulnerability, 2- battling dragons and demons (supernatural beings), 3- combat skills, 4- chanting battle verses, 5- performing magic, 6- foreign marriage, 7- disguise from rivals, 8- weapons of war. However, in this research, the authors aim to examine the indicator of battling dragons as one of the most prominent heroic traits through a comparative approach with the epic of Beowulf.

Methodology

In this study, which aims to compare and analyze the heroic characteristics in the Shahnameh and the epic of Beowulf, we will first clarify the underlying principles. After identifying, selecting, and reviewing the main and related sources, necessary information will be documented and categorized to explain the topic. It's important to note that this research has been conducted using a library method and involves a parallel comparison between related structures through shared sources. In fact, this method is aligned with the parallelism between similar structures, meaning those that originate from a national history.

Discussion

The battle with a dragon is a motif that has existed in many epic and mythological texts for a long time; however, the dragons described in the Shahnameh and religious texts of Iran differ in their physical appearance. Similarly, in the epic of Beowulf, this appearance is different from what exists in Eastern and Iranian culture and mythology. The last work of Anglo-Saxon poetry, Beowulf, includes Beowulf's fight with a dragon, the third monster he confronts in the epic. Upon returning from Heorot, where he killed Grendel and Grendel's mother, Beowulf becomes the king of the Geats and rules justly for fifty years until a slave, by stealing a jeweled cup from the dragon's lair, causes the guardian dragon to awaken and become furious. When the enraged dragon mercilessly burns the homes of the Geats, Beowulf decides to confront the dragon personally and kill it. The battle with the dragon symbolizes Beowulf's stand against evil and destruction, and as a hero, he knows that this defeat will bring ruin to his people after years of peace (Nietzsche, 290:1999). In the Shahnameh and the Seven Khans of Esfandiyar (the third Khan), the dragon's appearance is described with the following characteristics: 1- Fire-breathing 2- Body covered in spikes 3- A large figure 4- A warm and burning tail 5- Poisonous fire 6- Bloodshot, red eyes.

Conclusion

The battle with the dragon in these two narratives has an ancient, ritualistic form; because the goal of the fight isn't just to advance a hero's objectives, but to save a land and support the people for whom the hero feels a sense of responsibility. Of course, the desire for revenge from tribes and kings also plays a significant role in this context. The theme of vengeance is more prominent in Beowulf, and Beowulf's ambition for power stands out more than that of

Esfandiar. However, the desire for a good name and a spiritual legacy is equally evident for both heroes. They do not give in during the battle with the dragon and, with guidance and support from their surroundings, they manage to defeat the dragon; yet Beowulf is killed in the fight, whereas Esfandiar simply loses consciousness without any harm and, with the help of Peshotan, regains consciousness and heads to the next episode. Beowulf doesn't have a predetermined goal in his battle with the dragon; rather, this fight is prompted by the incident of a theft from the dragon's treasure, which drives Beowulf to confront the dragon. In Esfandiar's case, his battle with the dragon is portrayed as a destined challenge that he initiates to navigate the difficult path of rescuing his sisters and achieve a greater goal. Esfandiar's strategy in fighting the dragon is cunning and shaped by a ritualistic thought process; however, in Beowulf's case, the hero relies on his sword to defend himself and triumph over the dragon, which ultimately leads to the hero's death. The physical form of the dragon is described almost the same in both epics, meaning both dragons are wingless and serpentine in shape, representing evil and the devil. The dragon in Beowulf serves as a guardian for the treasure, but the dragon in Esfandiar's *Seven Khans* is described with a warrior's traits, in a confrontation against the hero. The motif of battle and the tools of combat feature prominently in both narratives. The core theme of both epics revolves around the struggle between good and evil, culminating in the triumph of good over evil and the devil.

بررسی تطبیقی شاخص‌های پهلوانی در هفت‌خان اسفندیار و حماسه بیولف با تأکید بر بن‌مایه «نبرد با اژدها»

زهرا لشگری^۱ | بهناز پیامنی^۲ | مریم زمانی^۳

۱. دانشجوی دکتری، بخش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور- تهران- ایران. رایانامه: Zahralashgari18@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، دانشیار بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور- تهران- ایران. رایانامه: payamani@pnu.ac.ir
۳. استادیار، بخش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور- تهران- ایران. رایانامه: Zamani@pnu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱ کلیدواژه‌ها: حماسه، شاخص‌های پهلوانی، نبرد با اژدها، اسفندیار، بیولف.	زمینه/هدف: نبرد با اژدها در میان شاخص‌های پهلوانی و قهرمانی، عنصری است که تمایز میان پهلوان و انسان عادی را نشان می‌دهد؛ زیرا در نبرد با این موجودات، پهلوان در اکثر مواقع موفق به شکست اژدها می‌شود. اژدها به عنوان موجودی اساطیری در ایران و ملل دیگر به صور مختلف توصیف شده است و خویشکاری‌های آن نیز با توجه به پیشینه و فرهنگ هر تمدنی متفاوت است. حماسه بیولف و هفت‌خان اسفندیار از حماسه‌هایی هستند که در آن‌ها نبرد با اژدها به صورت یک حادثه مهم توصیف شده است؛ زیرا در هفت‌خان اسفندیار که نبرد با اژدها در خان سوم قرار گرفته، اژدها با هوشمندی و درایت اسفندیار کشته می‌شود، اما در حماسه بیولف، علاوه بر کشته شدن اژدها توسط بیولف، این نبرد عامل مرگ بیولف است؛ باید گفت در هر دو حماسه، اژدها به عنوان عنصری اهریمنی و ضد قهرمان توصیف شده است. هدف از این پژوهش بررسی موتیف نبرد با اژدها در دو منظومه حماسی شاهنامه و بیولف است، تا از این بستر به میزان شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در هر دو اثر دست یابد. روش/رویکرد: این پژوهش به روش کتابخانه‌ای صورت گرفته است. یافته‌ها/نتایج: در این پژوهش شکل ظاهری اژدها، سلاح مبارزه با اژدها و علت نبرد پهلوان با اژدها تحلیل و بررسی شده و در پایان به این نتیجه رسیده است که درون‌مایه جنگ و نبرد در متونی با موضوع حماسی، از درون‌مایه‌های اصلی یک متن حماسی است و شاخص نبرد با اژدها برای یک پهلوان شاخصی ضروری و پرتکرار در اغلب حماسه‌های جهان بوده و درون‌مایه هر دو حماسه نبرد خیر و شر و در نهایت غلبه خیر بر شر و اهریمن است.

استناد: لشگری، زهرا؛ پیامنی، بهناز؛ و زمانی، مریم (۱۴۰۴). بررسی تطبیقی شاخص‌های پهلوانی در هفت‌خان اسفندیار و حماسه بیولف با تأکید بر بن‌مایه «نبرد با اژدها». *مجله مطالعات ایرانی*، ۲۴ (۴۷)، ۴۳۶-۴۱۲.

<http://doi.org/10.22103/jis.2025.23894.2639>



© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه شهید بهشتی کرمان.

۱. مقدمه

مطالعات کلی و متنوعی که در فرآیند ادبی جهان صورت گرفته و همچنین تلاش برای حل مسایل گونه‌شناسی ادبیات جهان، به درک اهمیت فراوان بررسی مجموعه‌های ادبی جهان منجر شده است. اهمیت این نوع پژوهش‌ها با این واقعیت تبیین می‌شود که ادبیات جهان مجموع یا بهتر بگوییم، سیستمی از این تجمعات منطقه‌ای، سرزمینی، قومی، زبانی، مذهبی و غیره است که در منظر تاریخی و اساطیری براساس اصول خاصی متمایز شده است و دقیقاً با ادغام شدن در یک مجموعه خاص است که ادبیات اقوام مختلف وارد ادبیات جهان می‌شود. متون حماسی از متونی است که در هر برهه‌ای از تاریخ مخاطبان ویژه خود را داشته است. شاید ترس یکی از مضامین اصلی حماسه باشد، اما حماسه به چیزهای بیشتری می‌پردازد. در واقع حماسه داستانی از «مسیر یک انسان به سوی خرد» است که از چگونگی شکل‌گیری او توسط موفقیت‌ها و شکست‌هایش، بینش عمیقی را در مورد وضعیت انسان، زندگی و مرگ و حقایقی که همه ما را تحت تأثیر قرار می‌دهند، ارائه می‌دهد. یکی از رویکردهای ادبیات تطبیقی در حوزه اسطوره و تاریخ میان ادیان و ملل مختلف جهان است. اسطوره به دلیل ساختار روایی‌اش و ادعای بیان چیزی درباره منشأ جهان یا اجزای آن، اغلب به تاریخ می‌پردازد. «ادبیات تطبیقی را باید به عنوان یک علم تطبیقی ادبیات درک کرد، شاخه‌ای از علوم انسانی و اجتماعی که هدف آن مطالعه تولیدات انسانی گزارش شده و به عنوان آثار ادبی محسوب می‌شود؛ بدون این‌که هیچ مرزی، به‌ویژه از نوع زبانی، از قبل تعریف شده باشد» (شورل، ۲۰۰۹: ۵). آنچه در ادبیات تطبیقی مورد توجه است میزان تأثیرپذیری آن از جوامع و فرهنگ‌های سایر ملل است. تأثیرپذیری، یا به طور مستقیم و یا با عوامل واسطه صورت می‌گیرد. ترجمه‌ها، اقتباس، سفرنامه‌ها، مطبوعات، روایت سیاحان و آنچه ناقدان آثار می‌نویسند، از جمله واسطه‌ها در روابط ادبی میان ملت‌هاست. پیشوا می‌نویسد: در زیر عنوان «مبادلات ادبی بین‌المللی» از یک سو ابزارهایی را قرار می‌دهیم که عقاید و انواع ادبی، موضوعات، تصاویر، مجموعه آثار یا آثار پراکنده را از ملتی به ملت دیگر انتقال می‌دهند و از سوی دیگر، موضوعاتی را می‌گنجانیم که به درون ملت‌ها انتقال می‌یابد (پیشوا، ۱۹۷۶: ۴۵). شعر حماسی بیوولف، با ۳۱۸۲ بیت، مشهورترین اثر حماسی به زبان انگلیسی باستان است و علی‌رغم این‌که در اسکاندیناوی جریان داشته، در انگلستان به مقام حماسی ملی دست یافته است. تنها نسخه خطی باقی مانده از این منظومه، گُدکس نوول است که تاریخ دقیق آن مورد بحث است، اما اکثر تخمین‌ها آن را نزدیک به سال هزارم میلادی می‌دانند. بیوولف عنوان متعارف و ترکیبی از نامی است که توسط یک شاعر ناشناس آنگلساکسون خلق شد که به عنوان شاعر بیوولف بین قرن هشتم و اوایل قرن یازدهم می‌زیسته است. در این شعر، بیوولف، قهرمان گیت‌ها در اسکاندیناوی، وقتی که تالار پذیرایی (در هیروت) مورد حمله هیولایی به نام گرندل قرار گرفته است، به کمک هروتگار، پادشاه دانمارک‌ها می‌آید. بعد از این‌که بیولف او را می‌کشد، مادر گرندل به سالن حمله می‌کند و سپس شکست می‌خورد. بیوولف پیروز به خانه گیت‌لند در سوئد بازگشته و بعدها پادشاه گیتس می‌شود. پس از گذشت یک دوره پنجاه ساله، بیوولف ازدهای بزرگی را شکست می‌دهد، اما در نبرد با ازدها به طرز مرگباری مجروح می‌شود. پس از مرگ او، خادمینش او را در یک تپه در گیت‌لند دفن می‌کنند (جین، ۲۰۱۲: ۱۹-۱۷). هفت‌خان اسفندیار نیز شامل هفت مرحله از دلآوری‌های اسفندیار است که برای آزادی خواهران خود به‌آفرید و

همای از اسارت ارجاسپ راهی مسیر روین‌دژ می‌شود و در این مسیر، با اژدها می‌جنگد. نبرد با اژدها در هر دو حماسه یکی از نبردهای سرنوشت‌ساز و مهمی است که پهلوان با عبور از آن به هدف غایی خود نزدیک‌تر می‌شود.

۱-۱. بیان مسأله

هفت‌خان اسفندیار به عنوان یکی از روایت‌های حماسی در شاهنامه، حوادثی را توصیف می‌کند که با بیشترین شاخص‌های پهلوانی به تصویر کشیده شده است. در واقع باید گفت لحظات مکاشفه و بصیرت در طول یک داستان پهلوانی با تفکر خلاق و خوداندیشی راوی هدایت می‌شود و عمل پهلوانی را شبیه به عملی خلاقانه توصیف می‌کند. جنگاوری پهلوان نشان‌دهنده مسیری برای کشف مجدد تمامیت و تعالی است؛ رستگاری‌ای که می‌تواند شامل جبران اشتباهات گذشته، شفای آسیب‌های روحی یا غلبه بر کاستی‌های شخصی باشد. پهلوان با موانعی روبه‌رو می‌شود که مراحل مختلف پهلوانی را نشان می‌دهد، مانند عبور از آستانه، مواجهه با اژدها یا به دست آوردن اشیای جادویی، رزم با ابزاری ویژه، که به عنوان شاخص‌های منحصر به فرد یک پهلوان شناخته می‌شوند. بنابراین شاخص‌های پهلوانی را می‌توان به هشت بخش ۱-رویین‌تنی، ۲-نبرد با اژدها و دیو (موجودات ماورایی)، ۳-جنگاوری ۴-رجزخوانی، ۵-اعمال جادو، ۶-بیگانه‌همسری، ۷-نام‌پوشی پهلوان از هم‌اورد، ۸-جنگ‌افزار تقسیم کرد. در این پژوهش، نگارندگان قصد بر این دارند تا از میان شاخص‌های پهلوانی، شاخص نبرد با اژدها را به عنوان یکی از برجسته‌ترین شاخص‌های پهلوانی با رویکرد تطبیقی با حماسه بیوولف بررسی نمایند. جستار حاضر در پی یافتن پاسخ برای دو پرسش زیر است:

۱- در حماسه بیوولف و هفت‌خان اسفندیار اژدها با چه ویژگی‌هایی توصیف شده و بیشترین تأثیر خویشکاری اژدها بر کدام حوادث داستان است؟

۲- جنگ و ابزار جنگی در هر دو حماسه با چه مؤلفه‌هایی وجود دارند؟

۲-۱. پیشینه پژوهش

در حوزه مطالعاتی درباب اژدها در اساطیر و همچنین نقش آن در متون کهن، کتاب‌ها و مقالات متعددی نوشته شده است. از جمله کتاب‌هایی که در مورد اژدها نوشته شده است، کتاب «اژدها در اساطیر ایران» نوشته منصور رستگار فسایی (۱۳۷۹) است که در آن به ویژگی‌های ظاهری و باطنی و همچنین خویشکاری آن در حماسه‌های فارسی پرداخته است؛ مقاله‌ای با عنوان «اژدهای اژدرکش در اساطیر و حماسه ایران» نوشته بهمن سرکاراتی (۱۳۸۵) وجود دارد که نویسنده ایزدان و پهلوانان اژدهاکش را بررسی کرده است. محمود امیدسالار در باب اژدها در «دانشنامه ایرانیکا» به بررسی برخی ویژگی‌های اژدها در منظومه‌های حماسی پرداخته است. پژوهشی دیگر با نام «تفسیر انسان‌شناختی اسطوره اژدها و بن‌مایه تکرارشونده اژدهاکشی در اساطیر» نوشته قائمی (۱۳۸۹) وجود دارد که نگارنده در آن اسطوره اژدها را در دو بُعد ساخت بیرونی و درونی مورد بررسی قرار داده است و به این نتیجه رسیده است که بُعد بیرونی اسطوره اژدها، براساس نشانه‌های طبیعی و تاریخی، با تمرکز بر نقش محوری نمایه «مار» به عنوان نمونه طبیعی مرگ و نابودی و جاندارانگاری حوادثی چون توفان، زلزله و آتشفشان شکل گرفته است و بُعد درونی آن، از منظری انسان‌شناختی و با تکیه بر تحلیل روان‌شناختی یونگ از این اسطوره، نماینده نیمه تاریک

ناخودآگاه انسان است که جلوه بیرونی یافته است. مقاله‌ای دیگر با عنوان «نبرد قهرمان با اژدها در روایت‌های حماسی ایران» نوشته غفوری (۱۳۹۴) وجود دارد که نویسنده به معرفی قهرمانان اژدهاکش در متون حماسی و دینی و اساطیری پرداخته است. در حوزه ادبیات تطبیقی می‌توان از مقاله «اژدها در اسطوره‌ها و فرهنگ ایران و چین» نوشته نایب‌زاده و سامانیان (۱۳۹۴) نام برد که نویسندگان در آن به مقایسه اژدها در ایران و چین پرداخته‌اند و در پایان به این نتیجه رسیده‌اند که در اساطیر ایرانی اژدها در پایان کشته می‌شود؛ ولی در اساطیر چینی اژدها رام شده و میان او و قهرمان صلح ایجاد می‌شود. پژوهش دیگری با نام «بررسی تطبیقی مفهوم اژدها در شاهنامه با ادبیات جهان» نوشته سلیمی (۱۳۹۸) وجود دارد که نویسنده، اژدهاکشی پهلوانان ایرانی را در شاهنامه بررسی کرده است. مقاله «سلاح آیینی اژدهاکشی» نوشته قصرالدشتی و قلعه‌خانی (۱۳۹۹) نیز منتشر شده است که نویسندگان سلاح گرز گاوسر و نمادگرایی سلاح را در مقابل کشتن اژدها بررسی کرده‌اند. مقاله دیگری در حوزه ادبیات تطبیقی با نام «تقابل اژدها با جانوران دیگر در اساطیر ایران و جهان» نوشته عباسی‌زاده و سیدصادقی (۱۳۹۹) نوشته شده که نگارندگان در آن به این نتیجه رسیده‌اند که اژدها نه تنها با قهرمان، بلکه با سیمرخ و شیر و همچنین با هم‌نوع خود نیز نبرد می‌کند. با توجه به پیشینه مذکور تا کنون مقاله‌ای در حوزه ادبیات تطبیقی و مطالعه دو حماسه بیوولف و هفت‌خان اسفندیار با تأکید بر نبرد با اژدها نوشته نشده است.

۳-۱. روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر که با هدف تطبیق و تحلیل ویژگی‌های پهلوانی در شاهنامه و حماسه بیوولف صورت گرفته است، برای تبیین مبانی مورد نظر پس از شناسایی، انتخاب و بررسی منابع مرتبط اصلی و جنبی، مطالب مورد نیاز در جهت تبیین موضوع طبقه‌بندی شده است؛ باید گفت این پژوهش به روش کتابخانه‌ای صورت گرفته است و شامل مقایسه موازی بین ساختارهای مرتبط با یک‌دیگر از طریق منابع مشترک است. در واقع این روش، منطبق با توازی بین ساختارهای همزاد، یعنی ساختارهایی که از یک تاریخ ملی نشأت می‌گیرد، اعمال می‌شود.

۴-۱- یافته‌های پژوهش

نبرد با اژدها و موجودات ماورایی همچون دیو در میان شاخص‌های پهلوانی و قهرمانی عنصری است که تمایز میان پهلوان و انسان عادی را نشان می‌دهد؛ زیرا در نبرد با این موجودات، پهلوان در اکثر مواقع موفق به شکست اژدها می‌شود. در اغلب حماسه‌های جهان از جمله یونان، اسکاندیناوی و آنگلوساکسون‌ها نبرد با اژدها وجود دارد. «پرومتئوس به آسمان‌ها رفت و آتش را از خدایان ربود و فرود آمد. جیسون از میان صخره‌های درگیر به دریایی از شگفتی‌ها رفت، اژدهایی را که از پشم طلایی محافظت می‌کرد، شکست داد و با پشم گوسفند و قدرتی که تاج و تخت واقعی خود را از دست یک غاصب بیرون آورد، بازگشت» (کمبل، ۲۰۰۴: ۱۳۹). در حماسه زیگفرید می‌خوانیم: «در داستان اصلی، زیگفرید توسط اسمیت کوتوله، میم، بزرگ می‌شود و سپس اژدها را می‌کشد. حمام کردن در خون آن اژدها، سبب می‌شود تا جسم زیگفرید غیر قابل نفوذ شود، به جز آن نقطه‌ای که با برگی پوشانده شده است» (هاوستین، ۲۰۰۵: ۳۸۰). در حماسه‌های ایرانی در شاهنامه در هر دو هفت‌خان رستم و اسفندیار نبرد با اژدها وجود دارد. شوالیه در توصیف اژدها می‌گوید:

«اژدها در هر صورت نمادی آسمانی از نیروی حیات و قدرت تجلی است که آب‌های اولیه یا تخم مرغ جهان را انزال می‌کند. بنابراین، تصویری از کلمه ایجادکننده است. اژدها ابری است که قبل از این‌که باران خود را بریزد، بالای سر انسان متراکم می‌شود؛ اژدهایان می‌توانند با هم بلند شوند. آن‌ها همچنان یک تهدید باقی می‌مانند، در واقع اژدها، نیرویی بالقوه بوده که آماده است به سوی هر مهاجمی حمله‌ور شود.» (شوالیه، ۱۹۹۶: ۸۱۸-۸۱۷). اژدها حیوانی افسانه‌ای و یک شخصیت جهانی و نمادین است که در اکثر فرهنگ‌های جهان ابتدایی و شرقی و همچنین کلاسیک یافت می‌شود. مطالعات ریخت‌شناسی اژدهای افسانه‌ای به این نتیجه می‌رسد که این اژدهایان نوعی ملغمه از عناصر گرفته شده از حیوانات مختلف بوده که به ویژه تهاجمی و خطرناک هستند، مانند مارها، کروکودیل‌ها، شیرها و همچنین حیوانات ماقبل تاریخ. گاهی اوقات اژدها با تعدادی سر به تصویر کشیده می‌شود و نمادهای آن به همان نسبت نامطلوب می‌شود، در چین که این هیولا بیشترین استفاده را داشته و به بیشترین درجه تغییر شکل خود دست یافته است؛ به نمادی از قدرت امپراتوری تبدیل می‌شود؛ به طور کلی، روانشناسی امروزی، نماد اژدها را به عنوان چیزی وحشتناک تعریف می‌کند، زیرا تنها کسی که اژدها را فتح کند، قهرمان می‌شود. اژدها و گاو نر حیواناتی هستند که قهرمانان خورشید (مانند میترا، زیگفرید، هرکول) با آن‌ها نبرد می‌کنند (سرلات، ۲۰۲۰: ۳۴۸-۳۴۳). گاهی اژدها به عنوان یاری‌دهنده یک قهرمان در حماسه حضور دارد. «هنگامی که هرا با زئوس ازدواج کرد، زمین به او هدیه‌ای از چند سیب طلایی داد. از آن زمان، آن‌ها و درختانی که روی آن‌ها رشد کرده بودند، توسط هسپریدها، دختران شاه هسپروس و خواهرزاده‌های اطلس غول‌پیکر نگهداری می‌شدند. طبق معمول، یک اژدها به دختران کمک کرد تا مراقب آن‌ها باشد» (دیشو، ۲۰۰۸: ۱۲۹) «در بعضی از اساطیر روسی، پهلوانی به نام ارسولان لازاروویچ^۲ رویاروی موجودی که در دریاچه زندگی می‌کند و به تمساح شباهت دارد، تصویر شده است؛ در بعضی دیگر به صورت اژدهایی بالدار و پولک‌دار با چنگال‌های تیز، دمی بلند و پیچیده و سه یا شش سر است» (وارنر، ۱۳۹۸: ۱۰۱). در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت که اژدها در اساطیر و حماسه‌های یونانی در بیشتر مواقع، نقش حامی و محافظ گنج را دارد و در مقابل، اژدها در فرهنگ چین و شرق آسیا، اغلب حیوانی مقدس و حامی تلقی می‌شود.

اژدها حیوانی افسانه‌ای است که عمیقاً در فرهنگ چینی ریشه دارد. برای قرن‌ها توسط چینی‌ها مورد احترام بوده و از نزدیک با حاکمان آن مرتبط بوده است. همه از مردم عادی گرفته تا امپراتور، به اژدها احترام می‌گذاشتند و اغلب آن‌ها را عبادت می‌کردند. چینی‌ها آنقدر اژدها را دوست داشتند و به آن احترام می‌گذاشتند که این موجود افسانه‌ای را به عنوان نماد ملت خود پذیرفتند؛ در چین، اژدها به داشتن قدرت‌های بزرگی نسبت داده می‌شود که به او اجازه می‌دهد باران بباراند و سیل‌ها را با ضربه زدن به رودخانه با دم قدرتمندش کنترل کند (اوشان، ۲۰۱۴: ۷۵). «اژدهاکشی یکی از بن‌مایه‌های بسیار تکرارشونده در اساطیر جهان است که می‌تواند نیروی نوینی به پهلوان اعطا

^۱ پریان و حوریان محافظ Hesperides

کند» (دومزیل، ۱۳۸۱: ۱۶۴). در اساطیر بین‌النهرین نقش اژدها به صورت خدایی است که از خورش انسان زاده شده است:

سومریان معتقد بودند که نیاکانشان زمین‌هایی را که در آن زندگی می‌کردند، با جدا کردن آن از آب خلق کرده‌اند. طبق افسانه خلقت آن‌ها، جهان، زمانی هرج و مرج آبی بود. مادر هرج و مرج، تیامات، یک اژدهای بزرگ بود. وقتی خدایان برای ایجاد نظم از هرج و مرج ظاهر شدند، تیامات ارتشی از اژدهایان را خلق کرد. انلیل برای کمک به خود بادها را فراخواند. تیامات جلو آمد و دهانش را به طور وسیع باز کرد. انلیل بادها را به درون او فروکرد و او آن‌قدر بزرگ شد که نتوانست حرکت کند. سپس انلیل بدن او را شکافت. او نیمی از بدن را به صورت صاف قرار داد تا زمین را بسازد و نیمه دیگر را بر روی آن قوس داد تا آسمان را شکل دهد. سپس خدایان، شوهر تیامات را سر بردند و بشر را از خون او که با گل مخلوط شده بود، خلق کردند (هالر، ۲۰۱۳: ۸۹). «تیامات و ویترا، اژدهایانی هستند که از سمت عمیقاً تاریک نظم کیهانی می‌آیند. آن‌ها شکل‌دهندگان، نگهبانان و ویرانگرهای پرهرج و مرج و خطرناک جهان هستند» (مکنزی، ۲۰۱۱: ۱۷۷) اژدهایی که در قرآن کریم در داستان حضرت موسی (ع) به آن پرداخته شده است، نیز چهره‌ای اهریمنی و از نیروهای متخاصم است. «فَالْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ». (شعرا، ۳۲) وَالْقَى السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ. قَالُوا ءَأَمَّنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ. رَبُّ مُوسَى وَهَارُونَ (اعراف، ۱۲۰-۱۲۲) «موسی عصای خود را افکند. ناگهان اژدهای آشکاری شد. و ساحران (بی‌اختیار) به سجده افتادند. و گفتند: «ما به پروردگار جهانیان ایمان آوردیم. پروردگار موسی و هارون»

نبرد با اژدها در سرنوشت پهلوانان عنصری تعیین‌کننده برای تمایز یک پهلوان با سایر انسان‌هاست. البته باید گفت با تحول اسطوره‌ها و دگردیسی خویش‌کاری آن در حماسه، کارکرد نقش اژدها نیز تغییر کرده است. «اگر روزگاری اژدهاکشی با کسوف و خسوف و خشک‌سالی و غیره ارتباط داشت، در دوره‌های تاریخی، اژدهاکشی تنها در خدمت پیش‌سزاواری یا مشروعیت شاه و پهلوان، درآمده است (خالقی مطلق، ۱۳۷۲: ۳۲۷). اولین پهلوان اژدهاکش در *اوستا* فریدون است. که با ایندراى هندی و تریته در این خویشکاری مشترک است. در *اوستا* هات ۱۱-۹ می‌خوانیم:

«فریدون از خاندان توانا، آن که اژی‌دهاگ را فروکوفت؛ سه پوزه سه کله شش چشم، دارنده هزارگونه چالاکی را، آن دیو بسیار زودمند دروج را، آن دُروند آسیب‌رسان جهان را، آن زورمندترین دُرُوجی را که اهریمن برای تباه کردن شبهه‌پتیارگی جهان استومند بیافرید» (دوستخواه، ۱۳۸۵: ۱۳۸). دومین پهلوان گشتاسب است؛ سپس سام، اسفندیار، رستم و بعد کیکاووس که در کوه‌های ممسنی با اژدهایی به نام قهقهه روبه‌رو شد و او را کشت (انجوی شیرازی، ۱۳۶۹: ۸۵). گرشاسب از برجسته‌ترین پهلوانان اژدهاکش در اساطیر ایران است. در *اوستا*، یشت‌ها، کرده ششم می‌خوانیم:

«ما آن دلیر بر پای ایستاده، ناخفته در بستر آرمیده و بیدار، آن دلیری به گرشاسب پیوسته می‌ستاییم؛ آن که آژدی‌های شاخ‌دار را بکشت؛ آن اسب‌اوبار مرداوبار را، آن زهرآلود زهررنگ را، که زهر زردگونش به بلندای نیزه‌ای روان بود» (دوستخواه، ۱۳۸۵: ۴۹۱).

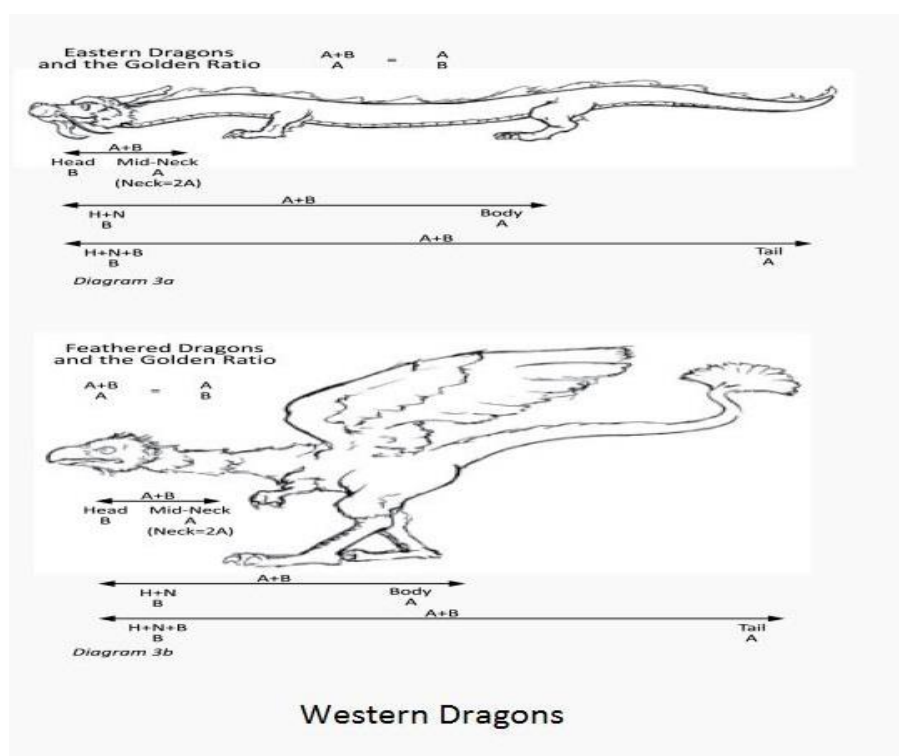
در یک نگرش کلی، می‌توان قهرمانان اژدهاکش روایات حماسی ایران را به دو دسته تقسیم کرد: دسته نخست شهریاران اساطیری‌اند که برپایه باورهای ایرانی، از فرّه شاهی برخوردار بودند و برخی از آنان شایستگی نبرد با اژدها را داشتند و دسته دوم پهلوانانی بودند که علاوه بر مبارزه با دیگر موجودات، با اژدها نیز پیکار می‌کردند. این بن‌مایه اساطیری حماسی، با بنیادی از پیش پرداخته، آنچنان در ذهن ناخودآگاه مردم ایران جای گرفته است که گاه رویدادهای کاملاً تاریخی را نیز در قالب افسانه کهن بازگو کرده است (سرکاراتی، ۱۳۸۵: ۲۴۲). بنابر روایات شاهنامه و/وستا باید گفت اژدهاکشی صفتی پسندیده در میان مردم و جامعه پهلوانی محسوب می‌شد.

۲. بحث و بررسی

۲-۱. شکل ظاهری اژدها

از سبیری تا ایران، از اروپا و آمریکای شمالی، این موجودات باشکوه در اساطیر جهان پرسی زده‌اند و بال‌های خود را بر فراز کوه‌ها، رودخانه‌ها می‌افراشتند. «تاریخی‌ترین اژدها که نشان ماندگاری در جهان گذارده است، به صورت نقشی بر لعاب سفید در پس زمینه آبی روی دروازه بابل در عهد باستان است که ظاهراً سر و شاخ یک قوچ، دست‌های شیر و بدن فلس‌دار و خزنده و دم و پاهای عقاب‌گونه دارد» (وارنر، ۱۴۰۰: ۵۱۳). «در روایات ایرانی، اژدها بیشتر به شکل موجودی کوه‌پیکر، دم‌آهنج، آتش‌کام، دودافکن، دوزخ‌دهن و زهرافشان، با موهای آویزان و کشان چون کمند، زبانی سیاه و بزرگ، چشمان پر خون، دندان‌های دراز و شاخ‌مانند، بانگی بلند، تنی پرپشیزه و دمی گره‌درگرفته توصیف شده است» (آیدنلو، ۱۳۹۰: ۷۳۲). شاون مکنزی در کتاب خود با عنوان «تصاویر اژدهای غربی و شرقی» این موجود اسطوره‌ای را توصیف و مقایسه کرده است.

اژدهایان بالغ غربی، بدون احتساب دمی که دارند، با پهنای بال‌هایی به اندازه متناسب بین هشت تا دوازده متر طول دارند؛ دم‌ها تقریباً دو سوم طول کلی یک اژدها را تشکیل می‌دهند؛ اما به اندازه کافی انعطاف‌پذیرند که بتوانند در فضاهای نزدیک به طور منظم جمع شوند. در واقع اژدهایان بالغ، عضلانی هستند و ظاهری مانند پلنگ دارند و می‌تواند وزنشان به دو تا سه تن برسد. درست است که این رقم برای وزن بسیار بزرگ به نظر می‌رسد؛ اما در واقع این اژدهایان جزء موجودات کم‌وزن محسوب می‌شوند؛ چراکه باید این‌گونه باشند؛ به دلیل استخوان‌های توخالی و کیسه‌های پر از گازهای سبک‌تر از هوا که به آن‌ها کمک می‌کند در آسمان پرواز کنند. نشانه‌های دیگری مانند اثر انگشت‌های انسانی، شکل دم، چین‌های گردن و تیغه‌های ستون فقرات از اژدهایی به اژدهایی دیگر نیز متفاوت است، اگرچه این امر می‌تواند موروثی نیز باشد (مکنزی، ۲۰۱۱: ۲۷).



۲-۲. یافته‌ها

نبرد با اژدها موتیفی است که از دیرباز در اغلب متون حماسی و اساطیری وجود داشته است؛ اما اژدهایانی که در شاهنامه و متون دینی ایران توصیف شده‌اند، در توصیف شکل ظاهری اژدها متفاوت هستند. همچنین در حماسه بیوولف نیز این شکل ظاهری با آنچه در فرهنگ و اساطیر شرقی و ایرانی وجود دارد، متفاوت است. آخرین اثر شعر آنگلوساکسون بیوولف شامل مبارزه بیوولف با اژدها، سومین هیولایی است که او در حماسه با آن روبه‌رو می‌شود و در بازگشت از هئوروت، جایی که گرندل و مادر گرندل را کشت، وجود دارد، بیوولف پادشاه گیت‌ها می‌شود و پنجاه سال عادلانه حکومت می‌کند تا این‌که برده‌ای با دزدیدن یک فنجان جواهر از لانه اژدها سبب می‌شود که اژدهای نگهبان بیدار شده و خشمگین شود. وقتی اژدهای خشمگین بی‌رحمانه خانه‌های گیت را می‌سوزاند، بیوولف تصمیم می‌گیرد که شخصاً با اژدها بجنگد و او را بکشد. مبارزه با اژدها نمادی از ایستادگی بیوولف در برابر شر و نابودی است و او به عنوان قهرمان می‌داند که این شکست، پس از سال‌ها صلح، برای مردمش ویرانی به همراه خواهد داشت (نیچی، ۱۹۹۹: ۲۹۰). اما در باب ویژگی‌های ظاهری اژدها، در شاهنامه و هفت‌خان اسفندیار (خان سوم)، این اژدها با این ویژگی‌ها توصیف شده است: ۱- آتش‌افروزی ۲- بدنی پر از خار ۳- اندامی بزرگ - دمی گرم و سوزان ۵- آتشی زهرآلود ۶- چشمانی خون‌آلود و سرخ.

یکی اژدها پیشت آید دژم	که ماهی برآرد ز دریا به دم
همی آتش افروزد از کام اوی	یکی کوه خارا است اندام اوی
دوچشمش چو دو چشمه تابان ز خون	همی آتش آمد ز کامش برون

دهان باز کرد چو کوهی سیاه همی کرد غران بدو در نگاه

(فردوسی، ج ۱۳۹۳: ۵، ۲۳۳)

ظاهر اژدها در این ابیات نشان‌دهنده سوزاندگی و کشندگی اژدهاست؛ اما این‌که این اژدها بال یا پر داشته باشد، در شاهنامه اشاره‌ای وجود ندارد؛ بلکه تنها موجودی توصیف شده که در برابر اسفندیار قد علم کرده و آتش از دهانش بیرون می‌آید و دم حاصل از آتش نیز زهرآلود است که سبب بی‌هوش شدن اسفندیار می‌شود. اژدها در بیوولف با اندامی ماری‌شکل، بزرگ، آتش‌افروز و نیشی زهرآلود توصیف شده است. در قسمتی از بیوولف، ویگلاف درباره گنج پنهان در سرزمین ودر از اژدها سخن می‌گوید:

بعد از صحبت کردن او، مار بزرگ خشمگین آمد، After he spoke, the huge serpent came raging ,

آن وحشت مرگبار بار دیگر حمله‌ور شد، the death-dealing terror striking forth once again ,

با شعله‌های آتش در حال دمیدن و به دنبال حمله به surging with flames, seeking to attack its hated foe, دشمنان منفور خود است،

امواج آتش سپر ویگلاف را فراگرفت. Waves of fire swept Wiglaf's shield (Beowulf, 2005: 215)

واژه Serpent در معنایی دیگر به مفهوم ابلیس و شیطان نیز نزدیک است؛ این اژدها همانند اژدهایان اساطیر یونانی نگهبان گنج و موجودی کشنده است. بعد از رزم بیوولف با اژدها، زهرآگین بودن نیش‌های اژدها در شعر می‌آید:

سم کشنده از نیش اژدها در سینه‌اش فرورفته The murderous poison from the monster's fangs well up in his breast. است.

(Ibid: 217)

بیوولف با همین زهر اژدها کشته می‌شود، اما در هفت‌خان اسفندیار دود زهرآلود اژدها سبب بی‌هوش شدن اسفندیار می‌شود؛

از آن دود بُرنده بی‌هوش گشت بیفتاد و بی مغز و بی‌توش گشت

جهان‌جوی چون چشم‌ها باز کرد به گردان گردن‌کش آواز کرد

که بی‌هوش گشتم من از دود زهر ز زخم‌ش نیامد مرا هیچ‌بهر

(فردوسی، ج ۱۳۹۳: ۵، ۲۳۴)

از این ابیات مشخص است که برخلاف بیوولف که توسط نیش ازدها زخمی و کشته می‌شود، اسفندیار هیچ زخمی از ازدها برنمی‌دارد و تنها با دود سمی آن بی‌هوش می‌شود. آموزگار معتقد است: «ممکن است رویین‌تنی اسفندیار به خاطر تماس با دود برآمده از دها ازدهایی باشد که توسط او در خان سوم کشته می‌شود و بر اثر آن اسفندیار بی‌هوش می‌شود و چشمانش که بر اثر بی‌هوشی بسته می‌شود، آسیب پذیر می‌ماند» (آموزگار، ۱۳۹۱: ۸۳). این که حضور ازدها در یک حماسه به چه نتیجه‌ای برای پهلوان منتج شود، در فرهنگ‌های جهان متفاوت است؛ ازدهایی که در هفت‌خان اسفندیار وجود دارد، سبب رویین‌تنی اسفندیار می‌شود؛ ولی در بیوولف عامل مرگ پهلوان است. «در زمان کادموس، ازدها در فرهنگ یونانی از جایگاه خالق به نگهبانان دمیورژ و پیش‌گویان تنزل یافتند» (مکنزی، ۲۰۱۱: ۱۷۸).

۲-۲-۱. سلاح پهلوان در نبرد با ازدها

سلاح ازدهاکشی در متون دینی و آیینی ایران به صور مختلف توصیف شده است. «ازدهاکشی مهر با گرز در آیین مهرپرستی غربی به جا مانده است» (سرکاراتی، ۱۳۹۳: ۱۱۹). بنابراین گرز، یکی از مهم‌ترین سلاح‌های کشتن ازدها در میان پهلوانانی چون فریدون در نبرد با ضحاک و همچنین گرشاسب در نبرد با ازدها محسوب می‌شود؛ اما در هفت‌خان اسفندیار سلاحی که فردوسی از آن یاد کرده، گردونه‌ای است که دورتادورش با پیکان‌های نوک‌تیز پوشانده شده است و یک گاری با صندوقی تعبیه شده در آن توسط درودگر ساخته می‌شود، ازدها ارا به و صندوق را می‌بلعد و همان دم اسفندیار از صندوق بیرون آمده و شکم ازدها را با خنجر کابلی می‌درد. «اجزای مختلف یک خنجر عبارت است از: قبضه، قُبه، ضامن، گیره، کفشک، غلاف، تیغ، لبه تیغ، پهنای تیغ و نوک تیغ» (مشتاقی خراسانی، ۲۰۰۶: ۲۲۳). خنجر کابلی اسفندیار می‌تواند به عنوان یک سلاح موورثی، به عنوان ابزار ازدهاکشی در نظر گرفته شود. این نشان می‌دهد که علاوه بر آن گردونه پوشانده شده، خنجر کابلی اسفندیار، برای دریدن شکم ازدها به کار می‌رود و شمشیر تیزش نیز به عنوان سلاح دیگر، کار ازدها را تمام می‌کند.

یکی نغز گردون چوبین بساخت	به گرد اندرش تیغ‌ها در نشاخت
به سر بر یکی کرد صندوق نغز	بیاراست آن دروگر پاک مغز
به صندوق در مرد دیهیم جوی	دو اسپ گرانمایه بست اندر اوی
نشست آزمون را به صندوق شاه	زمانی همی راند اسپان به راه
زره‌دار با خنجر کابلی	به سر بر نهاده کلاه یلی
چو شد جنگ آن ازدها ساخته	جهانجوی ز این رنج پرداخته
جهان گشت چون روی زنگی سیاه	ز برج حمل تاج بنمود ماه

بیاورد گردون و صندوق شیر	نشست اندر او شهریار دلیر
دو اسپ گرانمایه بسته بر اوی	سوی ازدها تیز بنهاد روی
ز دور ازدها بانگ گردون شنید	خرامیدن اسپ جنگی بدید
ز جای اندر آمد چو کوه سیاه	تو گفتی که تاریک شد چرخ و ماه
دهن باز کرده چو کوهی سیاه	همی کرد غرآن بدو در نگاه
فرورد اسپان و گردون به دم	به صندوق در گشت جنگی دژم
به کامش چو تیغ اندر آمد بماند	چو دریای خون از دهان برفشانند
برآمد ز صندوق مرد دلیر	یکی تیز شمشیر در چنگ شیر
به شمشیر مغزش همی کرد چاک	همی دود زهرش برآمد ز خاک

(فردوسی، ج ۵، ۲۳۵: ۱۳۹۳)

شمشیر در اساطیر یونان و اسکاندیناوی در میان قهرمانان، جایگاه ویژه‌ای دارد. «در اساطیر اسکاندیناوی، گرام به معنای «خشم، شمشیری است که زیگورد برای کشتن ازدهای فافنیر از آن استفاده کرد» (اورچدز، ۱۹۹۷: ۶۰). در اساطیر یونان کروئوس با شمشیر هارپ پدرش، اورانوس را می‌کشد. «پرسئوس با استفاده از سپر درخشان از جنس مفرغ، به عنوان آینه، به تصویر او نگاه کرد، به پایین پرواز کرد و با یک ضربه ناگهانی با شمشیر هارپ سر او را برید و آن را در کیسه‌ای گذاشت و درست زمانی که خواهران دیگر از خواب بیدار شدند، از روی زمین بلند شد» (دیشو، ۲۰۰۸: ۸۳). شمشیر نماد جنگجو است، اما نماد «جنگ مقدس» نیز هست. جنگ مقدس بیش از هر چیز یک مبارزه درونی است، و ممکن است اهمیت شمشیری که مسیح آورده است، نیز همین باشد. شمشیرها نمادهای قطبی و محوری هستند. در چین، در واقع شمشیر نماد قدرت امپراتوری و سلاح مرکز بود. سکاها محور جهانی و فعال شدن آسمان را به صورت شمشیری که در یک قله کوه گیر کرده بود، به تصویر می‌کشیدند. شمشیری که در زمین گیر کرده و چشمه‌ای از آن جاری است، بی‌ارتباط با فعالیت‌های خلاقانه بهشت نیست (شوالیه، ۱۹۹۶: ۲۴۵۲). نوع غربی شمشیر با تیغه مستقیم خود، به دلیل شکل آن، نمادی خورشیدی و مردانه است. شمشیر شرقی که خمیده است، قمری و زنانه است. در اینجا باید معنای کلی سلاح را که نقطه مقابل ازدهاست، یادآوری کرد. شمشیر، به دلیل مفهوم «نابودی فیزیکی»، باید نمادی از تکامل معنوی باشد (سرلات، ۲۰۲۰: ۹۸۵).

در حماسه بیوولف سلاح کشتن ازدها شمشیری است که بیوولف با آن هیولاهای دیگر را نیز کشته است.

so the warrior's sword, gleaming
with gold
plunged into the dragon, and the
deadly flames

پس شمشیر جنگجو که از طلا می‌درخشید،
در ازدها و شعله‌های آتش کشنده فرورفت

Began to die down. Then once more the king
gained control of himself, and gripped his short sword,
Sharpened for battle that he wore at his waist and the people's protector sliced through the serpent(Beowulf,2005:217).

داشت جان می داد، سپس یک بار دیگر پادشاه
کنترل خود را به دست آورد و به شمشیر کوتاه
خود چنگ زد
تیز شده برای نبرد، که به کمر می بست
و محافظ مردم بود، میان مار را برید.

شمشیر برای بیوولف سلاحی آیینی و مردمی محسوب می شود. جنس این شمشیر از فولاد و طلا بود. قدرت فولاد و درخشانی طلا، یکی از نمودهای شمشیر بیوولف است که پهلوان را همراهی می کند. این سلاح در حماسه بیوولف، به عنوان میراثی ارزشمند نیز معرفی می شود؛ زمانی که از ویگلاف می گوید و زره و شمشیر را سلاح آیینی یک سرزمین توصیف می کند.

The victor held those treasures for many half-years,
the shining sword , until his own son
could perform bold deeds, as his father had before.
When in his old age, he left from this life,(Ibid:213)

آن فاتحی که آن گنجینه ها را برای سال های
متمادی حفظ کرده بود
و آن شمشیر درخشان را، تا زمانی که پسرش
مانند پدر کارهای جسورانه انجام دهد
وقتی داشت از این دنیا می رفت

وقتی بیوولف آماده رزم با اژدها می شود، روایت با این سخنان بیوولف درباره شمشیر و سلاح جنگی ادامه می یابد.

the last time: I would not wish to bear a sword
a weapon against the dragon,
if I knew another way
to fulfil my boast, to grapple with this beast

برای آخرین بار: من نمی خواهم شمشیر به
دوش بکشم
سلاحی در برابر اژدها
اگر راه دیگری را می دانستم
تا غرورم را به جای بیاورم، با این جانور
دست و پنجه نرم می کردم

as I did against Grendel a long time ago همان‌طور که مدت‌ها پیش در برابر گرندل انجام دادم

But here I will face a foe breathing fire(Ibid:209) اما در اینجا با آتشی که می‌دمد، روبه‌رو خواهم شد،

این جملات بیوولف نشان می‌دهد که شمشیر سلاحی ابدی برای پهلوان است که در تمامی مبارزات با آن پیکار می‌کرده و اگر با شمشیری با تیغه بلند هم نتواند مبارزه کند، از شمشیری کوتاه نیز بهره گرفته است؛

Then the renowned warrior rose up with his shield , سپس جنگجوی معروف با سپر خود برخاست،

bold under his helmet, bearing his battle-coat با کلاه‌خودش، جسورانه، زره جنگی خود را بر تن کرده است،

under the stone-cliffs, and trusting in the strength of himself alone. Such is not cowardly conduct ! زیر صخره‌های سنگی و اعتماد به قدرت خود خودش به تنهایی؛ این رفتار بزدلانه نیست!

He who survived many dangerous struggles , او که از بسیاری از مبارزات خطرناک جان سالم به در برده،

swords crashing together, strong in his manhood , شمشیرها را به هم می‌کوبد، در اوج قدرت و مردانگی،

when warriors on foot clashed madly with weapons (Ibid). وقتی جنگجویان پیاده به طرز دیوانه‌واری با سلاح با یکدیگر درگیر شدند،

۲-۲-۲. زمینه‌های نبرد با اژدها

نبرد با اژدها در روایت‌های حماسی مشهور، دلایل و زمینه‌های گوناگونی دارد؛ مثلاً در نبرد فریدون با آژی‌دهاک، زمینه‌های نبرد متفاوت بود که مهم‌ترین آن داعیه پادشاهی فریدون، انتقام خون پدر و همچنین نجات دختران جمشید شهرناز و ارنواز بود. در /وستا، در گوش‌یشت چنین آمده:

«ای درواسپ! ای نیک! ای تواناترین! مرا این کامیابی ارزانی دار که من بر آژی‌دهاک، سه پوزه سه کله شش چشم، آن دارنده هزارگونه چالاکي، آن دیو بسیار زورمند دُوروج، آن دُرَوند آسیب‌رسان جهان، آن زورمندترین

دُوروجی که اهریمن برای تباه کردن جهان آشه، به پتیارگی در جهان استومند بیافرید، پیروز شوم و هر دو همسرش سنگهوک و ارنوک را که برازنده نگاهداری خاندان و شایسته زایش دودمانند از وی بُرایم.» (دوستخواه، ۱۳۸۵: ۳۴۷). البته در *اوستا* این دو (ارنواز و شهرناز) به نام‌های سنگوهک و ارنوک آورده شده است.

در داستان اسفندیار علت عازم شدن اسفندیار به هفت‌خان و نبرد با اژدها که در خان سوم حادث می‌شود، نجات خواهران اسفندیار، همای و به‌آفرید، است که در بند اسارت ارجاسب بوده‌اند. از طرفی، سرنوشت و تقدیری که برای اسفندیار رقم خورده، نیز از زمینه‌های دیگر وقوع هفت‌خان و نبرد با اژدهاست. در *اوستا* از زبان اسفندیار می‌خوانیم:

«مر این کامیابی را ارزانی دار که تَثریاونت دُردین را براندازم، که سپینج اورشک دیوپرست را براندازم که دیگرباره همای و واریزگنا از سرزمین خیون‌ها به خانمان بازگردانم، که سرزمین خیون‌ها را برافکنم.» (همان: ۳۵۱).

بدو گفت گشتاسپ کای زورمند	تو شادانی و خواهرانت به بند
خنک آن‌که بر کینه‌گه کشته شد	نه در چنگ ترکان سرگشته شد
چو بر تخت بیند ما را نشست	چه گوید کسی کو بود زیردست
بگـریم برین ننگ تا زنده‌ام	به مغز اندرون آتش افگنده‌ام
پذیرفتم از کردگار بلند	که گر تو به توران شوی بی‌گزند
به مردی شوی در دم اژدها	کنی خواهران را ز ترکان رها
سپارم تو را تاج شاهنشهی	همان گنج بی‌رنج و تخت مهی

(فردوسی، ۵، ۲۳۰: ۱۳۹۳)

در بیت آخر انگیزه و زمینه مهم دیگری که سبب شکل‌گیری حماسه هفت‌خان می‌شود، مسأله جانشینی اسفندیار بر تخت گشتاسپ است. اما اسفندیار این تخت و پادشاهی را نمی‌خواهد و تنها هدف وی نجات خواهران و شکست ارجاسب است.

چنین پاسخ آورد اسفندیار	که بی تو میناد کس روزگار
به پیش پدر من یکی بنده‌ام	روان را به فرمانش آگنده‌ام
فدای تو دارم تن و جان خویش	نخواهم سر و تخت و فرمان خویش
شوم باز خواهم ز ارجاسب کین	نمانم بر و بوم توران‌زمین
به تخت آورم خواهران را ز بند	به بخت جهاندار شاه بلند

(همان)

در حماسه بیوولف دزدیدن فنجان از یک گنج کهن باعث می‌شود اژدهای نگهبان بیدار شده و با پهلوان مبارزه کند.

When he would be forced to fight
with the dragon . By then he had
heard how the feud arose ,
زمانی که او مجبور می‌شود تا با اژدها بجنگد.
تا آن زمان، او شنیده بود که چگونه این
دشمنی به وجود آمد،

The wretched fugitive, who in
misery was forced to show the way.
آن فراری بدبختی که مجبور شد در بدبختی
راه را نشان دهد.

Then the ruler of the Geats, swelling
with rage,
وقتی حاکم گیت‌ها از خشم در حال انفجار
بود.

Went in a troop of twelve to observe
the dragon .
برای مشاهده اژدها با یک سپاه دوازده نفره به
آنجا عزیمت کرد.

A scourge to men, since by the
betrayer's hand the priceless cup
came into his possession .
و این آفتی برای سپاه شد، زیرا جام گرانبها
توسط آن خیانتکار سرقت شد.

With them there, as the thirteenth
man , was the one who had caused
all of this conflict,
و او به عنوان نفر سیزدهم کسی بود که تمام
این حوادث را رقم زد.

He went against his will to the site
where he saw the underground hall
the barrow under earth, close by the
surging sea ,
او برخلاف میل خود به آنجا رفت، جایی که
سالن زیرین را مشاهده کرد
قصر زیرزمینی نزدیک دریای مواج

The mound inside was full of
treasures and wire ornaments.
درون آن تپه پر از گنجینه و زیورآلات گرانبها
بود.

The terrible guardian ,well-prepared
for fighting, possessed those gold-
riches (Ibid: 203).
آن نگهبان ترسناک که برای جنگ آماده بود،
از آن گنجینه محافظت می‌کرد.

در همین مقایسه مشخص می‌شود که انگیزه‌ها و زمینه‌های مبارزه در هر دو حماسه چقدر متفاوت هستند، انگیزه‌ای که در مبارزه اسفندیار با اژدها وجود دارد، انگیزه‌ای کاملاً انسانی، متعالی و ارزشمند است، اما در حماسه بیوولف این زمینه بسیار ابتدایی و فقط به خاطر سرقت یک فنجان است. از جنبه مثبت، تمایل بیوولف برای به خطر انداختن جان خود به خاطر مردمش نشان‌دهنده از خودگذشتگی و تعهد تزلزل ناپذیر او به وظیفه است. اقدامات قهرمانانه او به دیگران الهام می‌بخشد تا راه او را دنبال کنند و از ارزش‌های شجاعت و افتخار حمایت کنند. با این حال، از منظر منفی نیز می‌توان استدلال کرد که تصمیم بیوولف برای رویارویی با اژدها در سنین پیری، ناشی از غرور و میل به شکوه است تا نگرانی واقعی برای مردمش. «برخی از منتقدان نبرد نهایی بیوولف را به عنوان یادآوری غم‌انگیز ماهیت اجتناب‌ناپذیر مرگ و بیهودگی تلاش‌های بشری تفسیر کرده‌اند» (گودن و لپچ، ۱۹۹۱: ۲۷).

۳-۲-۲. نیروهای یاری‌گر در نبرد با اژدها

امداد و راهنمایی در حماسه هفت‌خان اسفندیار از سمت گرگسار است که در ابتدای هفت‌خان سه جام می‌لعل به او می‌دهد و تا پایان هفت‌خان در کنار اوست و نقش راهنما و حامی وی را دارد. اما نباید فراموش کرد که گرگسار پهلوانی از سپاه توران است و به عنوان گروگان به یاری اسفندیار می‌آید.

بفرمود تا پیش او گرگسار	بیامد بدان‌دیش و بد روزگار
سه جام می‌لعل فامش بداد	چو آهرمن از جام می‌گشت شاد
بدو گفت کای مرد بدبخت خوار	که فردا چه پیش آورد روزگار
بدو گفت کای شاه برتر منش	ز تو دور بادا بد بدکنش
چو آتش به پیکار بشتافتی	چنین بر بلاها گذر یافتی
ندانی که فردا چه آیدت پیش	ببخشای بر بخت بیدار خویش
از ایدر چو فردا به منزل رسی	یکی کار پیش است از این یک بسی

(فردوسی، ج ۱۳۹۳: ۵، ۲۳۱)

ساختن گردونه و رفتن به شکم اژدها از الگوهای راهنمایی گرگسار است که با معرفی درودگری حاذق، منجر به ساخت گردونه‌ای می‌شود که به گاری متصل است و به مثابه یک شیوه جنگی، به پیروزی نهایی اسفندیار منجر می‌شود.

در حماسه بیوولف کسی که همراه بیوولف است و نقش حامی و راهنمای وی را دارد، ویگلاف است که یکی از خویشاوندان بیوولف محسوب می‌شود. ویگلاف، یک جنگجوی وفادار است که در طول نبرد نهایی در کنار بیوولف می‌ایستد، نماینده نسل جوانی از جنگجویان است که از کارهای بیوولف الهام گرفته‌اند و حاضرند خود را برای خیر بزرگتر قربانی کنند. حمایت و شجاعت تزلزل ناپذیر ویگلاف در مواجهه با خطر، میراث ماندگار اعمال

قهرمانانه بیوولف و تأثیر آن‌ها بر نسل‌های آینده را نشان می‌دهد. تفاوت ویگلاف با گرگسار در این است که ویگلاف پیوند خویشاوندی و هم‌خونی با قهرمان را دارد، اما گرگسار به عنوان گروگانی از سپاه ارجاسپ است که به شرط آزاد شدن از اسارت و از روی ترس، مسیر رویین‌دژ را به اسفندیار نشان داده و او را در مبارزات هفت‌خان یاری می‌دهد.

First Wiglaf spoke, said to his
comrades:

اول ویگلاف صحبت کرد و به رفقای خود
گفت:

many words of truth, while he
mourned in spirit

حقایق بسیاری را گفت در حالی که عزادار
بود

I remember the day, when we were
drinking mead

به خاطر می‌آورم وقتی را که با هم شراب
می‌نوشیدیم

and we pledged loyalty to our prince
in the beer-hall, while he was giving
us gifts,

و من با شاهزاده پیمان وفاداری بستم
در سال پذیرایی، جایی که به ما هدیه داد

that if ever he were driven to such
distress as this

اگر روزی او پریشان شد از اتفاقی که افتاد

we would repay him for our war-gear,
Our helmets and strong swords,

ما با تجهیزات جنگی خود تاوان آن را
خواهیم داد، کلاه‌خود و شمشیرهای ما

So for this venture by his own will he
chose us, from all his war-band,

او با اراده خود ما را برای این کمک انتخاب
کرد

thought us worthy of glory, and gave
me these treasures,

ما را شایسته این شکوه و جلال دانست و
این گنج را به ما داد

Now has the day come that our dear
lord is in desperate need of the
strength of good men in battle. Let us
then go to him(Beowulf,2005:213)

اکنون روزی فرا رسیده است که ارباب عزیز ما
نیاز مبرمی به نیروی مردان خوب در جنگ
دارد. پس پیش به سوی او!

در واقع ویگلاف علاوه بر فرماندهی سپاه بیوولف، نقش حامی و همراه وی را نیز دارد که در هر فرصتی پهلوان را ترغیب به جنگ و دفاع از سرزمین گیت‌ها می‌کند. از سوی دیگر، پادشاه هروتگار به عنوان یک مربی و شخصیت پدری برای بیوولف عمل می‌کند و ارزش‌های افتخار و شجاعت را در او القا می‌کند. تجربیات خود هروتگار با نیروهای مخرب گرندل و مادرش اهمیت رویارویی با چالش‌ها و ایستادگی در برابر شیطان را برجسته می‌کند که بدون شک بر تصمیم بیوولف برای مقابله با اژدها تأثیر می‌گذارد.

۳. نتیجه‌گیری

در فراسوی کشاکش‌های پهلوان و حوادث ناشی از آن، نقطه‌ای از انگیزه و خرد وجود دارد که با استفاده از آن، پهلوان می‌تواند دوباره به زندگی خویش شکل تازه‌ای ببخشد. مبارزات یک پهلوان که نقطه تمایز او با مردم عادی است، نقش مؤثری در بلوغ یک پهلوان از مرحله‌ای به مرحله دیگر زندگی است. اسفندیار و بیوولف هر دو از پهلوانانی هستند که از دل مردم برخاسته‌اند و با هدفی صلح‌آمیز در حوادث حماسه نقش دارند. اشتراکاتی که در این دو حماسه دیده می‌شود، در بسیاری از موارد به یک‌دیگر نزدیک هستند، اما مبارزه با اژدها در این دو روایت، شکلی آیینی و کهن دارد؛ زیرا هدف از مبارزه صرفاً پیشبرد مقاصد یک پهلوان نیست، بلکه نجات یک سرزمین و حمایت از مردمی است که پهلوان به آن احساس مسئولیت می‌کند. البته کین‌خواهی قبایل و پادشاهان نیز در این مقوله نقش مؤثری دارد. مسأله انتقام‌جویی در بیوولف بیشتر و اشتیاق بیوولف به قدرت نسبت به اسفندیار نیز پررنگ‌تر است. اما داعیه نام نیک و یادگاری معنوی برای هر دو پهلوان به صورت یکسان دیده می‌شود. آن‌ها در نبرد با اژدها تسلیم نمی‌شوند و بارانمایی و حمایت اطرافیان خود بر اژدها پیروز می‌شوند؛ ولی بیوولف در مبارزه با اژدها کشته می‌شود، اما اسفندیار بدون هیچ آسیبی فقط بی‌هوش می‌شود که به یاری پشوتن به هوش آمده و به خان بعدی عزیمت می‌کند. بیوولف در نبرد با اژدها، هدفی از پیش تعیین‌شده ندارد، بلکه این نبرد معلول حادثه سرقت از گنجینه اژدهاست که بیوولف را به مبارزه با اژدها سوق می‌دهد؛ اما در هفت‌خان اسفندیار مبارزه با اژدها به عنوان سرنوشتی است که برای اسفندیار رقم خورده و خود آغازگر آن است تا بتواند از مسیر سخت نجات خواهران عبور کرده و به هدف بزرگ‌تری دست یابد. راهکار اسفندیار در مبارزه با اژدها، راهکاری زیرکانه و با اندیشه‌ای آیینی شکل می‌گیرد؛ ولی در بیوولف، پهلوان برای دفاع از خود و پیروزی بر اژدها از شمشیر خود بهره می‌برد که در نهایت به مرگ پهلوان منجر می‌شود. شکل ظاهری اژدها در هر دو حماسه تقریباً به یک شکل توصیف شده، یعنی هر دو اژدهایی بدون بال بوده و اندامی مارگونه دارند که نمادی از اهریمن و ابلیس توصیف شده‌اند. اژدهای بیوولف نقش یک نگهبان را برای گنجینه دارد، ولی اژدهای هفت‌خان اسفندیار با خویشکاری مبارز و در نقش یک مبارز در تقابل با پهلوان توصیف می‌شود. موتیف نبرد و ابزار نبرد از بیشترین بسامد در هر دو روایت برخوردار است. درون‌مایه هر دو حماسه نبرد خیر و شر و در نهایت، غلبه خیر بر شر و اهریمن است.

منابع

- قرآن کریم (۱۳۸۰)، ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای. قم: اقبال.
- آموزگار، ژاله. (۱۳۹۱). *تاریخ اساطیری ایران*. چاپ چهاردهم. تهران: سمت.
- انجوی شیرازی، ابوالقاسم. (۱۳۶۹). *فردوسی‌نامه*. تهران: علمی.
- آیدنلو، سجاد. (۱۳۹۰). *دفتر خسروان. برگزیده شاهنامه فردوسی*. تهران: سخن.
- دوستخواه، جلیل. (۱۳۸۵). *اوستا*. چاپ دهم. تهران: مروارید.
- سرکاراتی، بهمن. (۱۳۹۳). *سایه‌های شکارشده*. تهران: طهوری.
- فردوسی، ابوالقاسم. (۱۳۹۳). *شاهنامه*. تصحیح دکتر جلال خالقی مطلق. چاپ اول. تهران: سخن.
- وارنر، رکس (۱۴۰۰). *دانشنامه اساطیر جهان*. ترجمه ابوالقاسم اسماعیل پور. چاپ چهارم. تهران: هیرمند.
- وارنر، الیزابت (۱۳۹۸). *اسطوره‌های روسی*. ترجمه عباس مخبر. چاپ چهارم. تهران: مرکز.

- Anonymous (2005), *Beowulf* (Barnes & Noble Classics)-Barnes & Noble Classics, Translation of Beowulf by John McNamara ,Copyright , by Barnes & Noble, Inc. Published by Barnes & Noble Books ,122 Fifth Avenue ,New York, NY 10011.
- Campbell, Joseph (2004), *the hero with thousands faces*, Library of Congress Control No. 200306H0H4 ISBN: 0-691-11924-4, This book has been composed in Princeton University Press Distal Monticello, Printed on acid-free paper.
- Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, (1996) *The Penguin Dictionary of Symbols* ,south Boston, Second Edition.
- Cirlot, Juan Eduardo,(2020) *A Dictionary of Symbols*, PUBLISHED BY THE NEW YORK REVIEW OF BOOKS ,435 Hudson Street, New York, NY 10014.
- Chevrel, Yves (2009), *La littérature compare*, Professor émérite, Université de Paris-Sorbonne. Paris, PUF, coll. "Que sais-je,EAN : 9782715415713,128.
- Deshaw, Charles (2008), *Stories of the Ancient Greeks*, an imprint of Yesterday's Classics, LLC, is an unabridged republication of the work originally published by Ginn and Company in 1903. This title is available in a print edition (ISBN 978-1-59915-269-1)
- Godden, Malcolm.Lapidge, Michael (1991),*the Cambridge companion to old English literature*, Cambridge University Press,England.
- Jain, Kanchan (2012), *A Critical History of English Literature-National Book Network* ,. ANMOL PUBLICATIONS PVT. LTD,Regd. Office: 4360/4, Ansari Road, Daryaganj, New Delhi-110002 (India),Tel.: 23278000, 23261597, 23286875, 23255577,Fax: 91-11-23280289.
- Hollar, Sherman(2013), *ANCIENT CIVILIZATIONS MESOPOTAMIA*, includes bibliographical references and index.ISBN 978-1-61530-575-9 (eBook),1. Iraq—Civilization—To 634—Juvenile literature. I. Hollar, Sherman.DS71.M545 2011,935—dc22.
- Haustein, Jens (2005). *Sigfrid*. In Beck, Heinrich; Geuenich, Dieter; Steuer, Heiko (eds.). *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. Vol. 28. New York/Berlin: de Gruyter. pp. 380–381.
- Mackenzie, Shawn (2011), *The Dragon Keeper's Handbook: Including the Myth & Mystery, Care & Feeding, Life & Lore of these Fiercely Splendid Creatures* © 2011 by Shawn Mackenzie. Llewellyn Publications, Llewellyn Worldwide Ltd.2143 Wooddale Drive, Woodbury, MN 55125.
- Orchard, Andy (1997). *Cassell Dictionary of Norse Myth and Legend*. . pp. 59–60. ISBN 0-304-34520-2, Distributed in the United States by Sterling Publishing Co., Inc,387 Park Avenue South, New York, NY 10016-8810.
- Pichois, C. et A. M. Rousseau (1967). *La Littérature Comparée*. Paris: Librairie Armand Colin.
- M, Khorasani .M,(2006), *The: Iran from Armor and Arms Legat: Germany*, Period Qajar of End the to Age B
- Nietzsche, Jane Chance.(1999), "*The Structural Unity of Beowulf: The Problem of Grendel's Mother*". *Poetry Criticism*, vol. 22. 1999. p. 290.
- Uschan, Michael.A (2014) *Chinese Mythology*, Michael V. Uschan ,Chinese Mythology-Greenhaven Publishing LLC.

References

- The Holy Quran (2001), translated by Mehdi Elahi Qomshei. Qom: Iqbal.
- Anonymous (2005), *Beowulf* (Barnes & Noble Classics)-Barnes & Noble Classics, Translation of Beowulf by John McNamara ,Copyright , by Barnes & Noble, Inc. Published by Barnes & Noble Books ,122 Fifth Avenue ,New York, NY 10011.
- Amouzgar,Jaleh (2012). *The Mythological History of Iran*. Fourteenth edition. Tehran: Samt. (In Persian)
- Anjavi Shirazi, Abolqasem (2011). *The Book of Ferdowsi*. Tehran: Elm.
- Aydenlou, Sajjad (2011). *The Book of Kings. Selected from the Shahnameh of Ferdowsi*. Tehran: Sokhan. (In Persian)
- Campbell, Joseph (2004), *the hero with thousands faces*, Library of Congress Control No. 200306H0H4 ISBN: 0-691-11924-4, This book has been composed in Princeton University Press Distal Monticello, Printed on acid-free paper.

- Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, (1996) *The Penguin Dictionary of Symbols*, south Boston, SeCon Edition.
- Cirlot, Juan Eduardo,(2020) *A Dictionary of Symbols*, UBLISHED BY THE NEW YORK REVIEW OF BOOKS ,435 Hudson Street, New York, NY 10014.
- Chevrel, Yves (2009), *La littérature compare*, Professor émérite, Université de Paris-Sorbonne. Paris, PUF, coll. "Que sais-je,EAN : 9782715415713,128.
- Doostkhah, Jalil (2006). *Avesta*. Tenth edition. Tehran: Morvarid.
- Deshaw, Charles (2008), *Stories of the Ancient Greeks*, n imprint of Yesterday's Classics, LLC, is an unabridged republication of the work originally published by Ginn and Company in 1903. This title is available in a print edition (ISBN 978-1-59915-269-1).
- Godden, Malcome.Lapidge, Micheal (1991),the Cambodge campantion to old English literature, Cambridge University Press,England.
- Ferdowsi, Abolqasem (2014). *Shahnameh*. Edited by Dr. Jalal Khaleghi Motlagh. First edition. Tehran: Sokhan. (In Persian)
- Hollar, Sherman(2013), *ANCIENT CIVILIZATIONS MESOPOTAMIA*, ncludes bibliographical references and index.ISBN 978-1-61530-575-9 (eBook),1. Iraq—Civilization—To 634—Juvenile literature. I. Hollar, Sherman.DS71.M545 2011,935—dc22.
- Haustein, Jens (2005). *Sigfrid*. In Beck, Heinrich; Geuenich, Dieter; Steuer, Heiko (eds.). *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. Vol. 28. New York/Berlin:
- Jain, Kanchan (2012), *A Critical History of English Literature*-National Book Network ,. ANMOL PUBLICATIONS PVT. LTD,Regd. Office: 4360/4, Ansari Road, Daryaganj, New Delhi-110002 (India),Tel.: 23278000, 23261597, 23286875, 23255577,Fax: 91-11-23280289.
- de Gruyter. pp. 380–381.
- Mackenzie, Shawn (2011), *The Dragon Keeper's Handbook: Including the Myth & Mystery, Care & Feeding, Life & Lore of these Fiercely Splendid Creatures* © 2011 by Shawn Mackenzie. Llewellyn Publications, Llewellyn Worldwide Ltd.2143 Wooddale Drive, Woodbury, MN 55125.
- Orchard, Andy (1997). *Cassell Dictionary of Norse Myth and Legend*. . pp. 59–60. ISBN 0-304-34520-2, Distributed in the United States by Sterling Publishing Co., Inc,387 Park Avenue South, New York, NY 10016-8810.
- Pichois, C. et A. M. Rousseau (1967). *La Littérature Comparée*. Paris: Librairie Armand Colin.
- M, Khorasani .M,(2006), *The: Iran from Armor and Arms Legat: Germany*, Period Qajar of End the to Age B
- Nietzsche, Jane Chance.(1999), "*The Structural Unity of Beowulf: The Problem of Grendel's Mother*". *Poetry Criticism*, vol. 22. 1999. p. 290.
- Uschan, Michael.A (2014) *Chinese Mythology*, Michael V. Uschan ,Chinese Mythology-Greenhaven Publishing LLC.
- Sarkarati, Bahman (2014). *Shadows of the Hunted*, Tehran: Tahouri.
- Warner, Rex (2021). *Encyclopedia of World Myths*. Translated by Abolqasem Ismailpour. Fourth edition. Tehran: Hirmand. (In Persian)
- Warner, Elizabeth (2019). *Russian Myths*. Translated by Abbas Mokhber. Fourth edition. Tehran: Markaz. (In Persian)